



BERÉNYI DÉNES
(1928–2012)

A Debreceni Szemle búcsúzik a folyóiratot fenntartó Alapítvány Kuratóriumának és a lap Szerkesztőbizottságának elnökétől. Berényi professzor a folyóirat 1993-ban történt újraindítása óta folyamatosan töltötte be ezt az egymáshoz kapcsolódó, mégis kettős funkciót. Egyrészt fáradhatatlanul munkálkodott a szakmai színvonal megóvásán, ugyanakkor mindent megtett a folyamatos működés anyagi feltételeinek biztosítása érdekében. Halála a jelenlegi fennmaradásunkért folytatott erőfeszítéseink közepette különösen súlyos veszteségnek számít.

*A Debreceni Szemle szerkesztősége,
A Debreceni Szemle Alapítvány Kuratóriuma*

Gyászbeszéd Berényi Dénes ravatalánál*

Nehéz megszólalni Berényi Dénes ravatalánál. Az volna a feladatom, hogy a magyar fizikusközösség, az Akadémia Fizikai Osztálya és az Atommagkutató Intézet nevében beszéljek. Azt kifejezni, hogy Berényi Dénes nemcsak tanárunk, főnökünk, kollégánk, akadémikustársunk volt, hanem patrónusunk és barátunk is.

Az egyetemről az az emlékem, hogy ő hozta először közénk az élő tudomány levegőjét. Bennem, a világot tantárgyakra felosztó diákban az ő útmutatása nyomán tudatosult, hogy a kutatónak kötelessége, hogy eredményeit közkinccsé tegye, és ennek két módja van: *nemzetközi* fórumokon publikált cikkek révén és a *hazai* gazdaság és társadalom javára hasznosítható alkotásokban.

Az ő saját gyakorlatában e kettősség akkoriban az alapvető kölcsönhatások kutatását és az orvosi diagnosztikai és ipari analitikai módszerek és műszerek kifejlesztését foglalta magában. A 70-es években Dénes és csoportja áttért az atomhéjfizikára, atomoknak ionokkal és elektronokkal való ütköztetésének kutatására. E területet a legjobbkor hódították meg, és így a szakterületnek világviszonylatban meghatározó kutatóivá váltak.

Tudományos törekvéseit akkor tudta leginkább megvalósítani, amikor az Atomki igazgatója lett – 1976 és 1990 között –, és valamilyen értelemben az Atomki fénykora is erre az időszakra esett. Az intézetnek az ő irányítása alatt sikerült máig legnagyobb tudományos berendezésére, a ciklotron gyorsítóra szert tennie. Ekkor ő irányította rá a figyelmet a pozitronemissziós tomográfiára, amely azóta az orvosi diagnosztika nélkülözhetetlen része, és Debrecen akkori úttörő szerepe alapozta meg a városnak a pozitronemissziós tomográfiában azóta is meglévő országos tekintélyét.

Utolsó két évtizedében aktivitásának gyújtópontjában az akadémiai közélet állt. 1991-től akadémiai alelnök volt, majd a Debreceni Akadémiai Bizottság elnöke, emellett számos nemzetközi és hazai tudományos társaság és szerkesztőség tagja és tisztségviselője is. Rengeteg ismeretterjesztő cikket és néhány könyvet is írt, és a tudományos közéletben sok-sok vitacikkkel is részt vett. Különösen szívén viselte a Fizikai Szemle sorsát, amelyet hosszú ideig szerkesztett Marx Györggyel együtt, majd főszerkesztőként egymaga. Szintén szívügye volt a Debreceni Szemle, amelyet szerkesztői, szerzői tevékenysége mellett kemény harc árán tetszhalálából időként ő támasztott fel. A DAB elnökeként Debrecen tágabb környezetének tudományos kapcsolatait próbálta barátságosabbá tenni, beleértve a román, ukrán, szlovák tudományos intézményeket is. Később a határ túlsó oldalára került magyarság tudósait és tudományos intézményeit a Magyar Tudományosság Külföldön nevű akadémiai elnöki bizottság vezetőjeként, a Domus Kuratórium és az Apáczai Közalapítvány elnökeként istápolta. Ebbeli érdemeinek része van abban, hogy négy egyetem tisztelte meg díszdoktori címmel.

Berényi Dénes jellemzésekor először is meg kell említeni derűs, barátságos, jóindulatú természetét. Mosolya, lényének kisugárzása a Jóistennel és önnön lelkiismeretével békében élő keresztény emberre vallott. Egyesítő, összhangot teremtő, kibékítő személyiség volt. Jó pásztor módjára egyik szemét mindig rajta tartotta a gondjaira bízott nyájakon: közvetlen munkatársain, az intézet alkalmazottain, szakterületének nemzetközi

* Elhangzott 2012. július 5-én, Berényi Dénes temetésén.

testületein, Debrecen tudományos életén és a határokon túli magyar tudományos közösségeken. A személye köré gyűlt emberek azért kovácsolódtak jó közösséggé, mert rájuk ragadt valami az ő nyájasságából. A jót látta a gyarlóságok között is, és szigora mellett is elnéző tudott lenni minden iránt, ami elnézhető. Tapintattal tudott bírálni, bántó él, személyeskedés nélkül. Mindent megtett, hogy az elkerülhetetlen súrlódások ne fajuljanak nyakas ellenségeskedéssé.

Nem egyszerűen dolgozott, hanem szolgálatot teljesített, és ezt várta el munkatársaitól is. Hangoztatta, hogy a tudomány a gyakorlati és kulturális vonatkozásai révén az embert szolgálja. A tudomány tágabb értelemben kultúrává az ismeretterjesztés révén válik, példaadása és nemritkán szigorú felszólítása sokakat vett rá arra, hogy a kutatási eredményeiket kulturális javakká tegyék. Mint szakíró, és mint közéleti ember egyre több figyelmet fordított a konkrét ismeretterjesztés mellett a tudományos kultúrának arra a párlatára is, amelyet műveltségnek nevezhetünk, és ami a közgondolkodásnak is része.

Mi, akik hosszú időt töltöttünk a közelében, megcsodáltuk természetéből fakadó tettvágyát, energiáját és odaadását. Nemcsak azt a munkát végezte lendületesen, amit legtöbb ember szeret csinálni, hanem azt is, ami bárkinek terhére lenne: a kimerítő adminisztratív munkát, az unalmas értekezleteket és a kellemetlen emberekkel való társadalmi érintkezést is. Ő mindezt láthatólag vagy látszólag könnyeden tette, derűsen, fegyelmezetten, fásultság vagy gátlás bármilyen jele nélkül. Még igazgató korában is képes volt arra, hogy majdnem minden nap néhány órát a fizikának szenteljen. Eközben mindvégig elérhető volt, és mi, kollégái bizony el is értük őt, úgyhogy lépten-nyomon félbe kellett szakítania munkáját, s mégis tudott maga is alkotni.

Amihez csak hozzáfogott, képes volt fontosnak látni, és másokat is meg tudott győzni a fontosságáról. Kezdeményezéseinek nyomatékot adott ez a belső meggyőződés. Ez tette őt szervezetek, programok természetes vezetőjévé, és az általa felkarolt kezdeményezések ezért voltak legtöbbször sikerre ítéelve. Ugyanakkor minden külső kényszernek meg tudta találni az értelmes és hasznos magvát. Talán ezzel van összefüggésben, hogy nem leplezett vallásossága és különállása ellenére már a pártállam idején vezetővé tudott válni. Mindenféle világnézetű jóakarató emberekkel szövetséget tudott kötni, és tudott velük dolgozni.

Különös tehetsége volt arra, hogy embereket gyűjtsön maga köré. Sikerének egyik titka az, hogy aki hozzá csatlakozott, élvezte teljes bizalmát, s ezt saját képességét felülmúló teljesítménnyel igyekezett honorálni. Vállalkozásai – például kutatási programok vagy a debreceni régió boldogulásáért indított kezdeményezések – rendszerint közös akaratot és támogatást kívántak, és az együttes erőfeszítéstől nyertek lendületet. Berényi Dénes teljes erejével küzdött mind a társadalom, mind a kutatói közösség atomizálódása ellen.

Dénes, a magyar fizikusok és intézetünk munkatársai nevében köszönöm mindazt, amit értünk tétél. Példád továbbra is előttünk áll, szellemed velünk marad, és az a norma, amelyet nyomodban lépkedve követni tanultunk, a jövőben is segít majd dilemmáinkban. Isten veled! Nyugodj békében!

Lovas Rezső